

Kogude säilitamise arengukava

versioon 0.1

12.12.2018

1. Valdkonna praegune olukord

Valdkonna arengut iseloomustavate oluliste näitajate seis 2018. a lõpus.

Tegevus	Möödik	Näitaja 2017	Eesmärk 2018
Hoidlad	tk	34	34
Füüsiline hoiustamispind	l/m m ²	78 000 12 000	78 000 12 000
Hoidlate täitumus	%	66	66
DIGARi kogumaht	TB	116	220
DIGARi arhiivkettad Veebiarhiiv	TB	66 25	100 40
Säilitusmaterjalide eelarve	eurod	14 000	14 000
Ümbriste soetamise eelarve	eurod	6000	6000
Füüsiliste säilituskogude säilituskulu 1 ühiku (eks) kohta	eurod	0,54 (2016)	
Puhastatud teavikute ja riulitega hoidlad	tk	32	32
Teavikute leht-lehelt puhastamine	eks	10 744	10 000
Teavikute konserveerimine	lk	16 807	15 000
Teavikute kiletamine	eks	5907	5000
Teavikute köitmine (v.a klamberköide)	eks	326	300
Teavikute varustamine RFID kleebisega	eks	-	215 000 (avakogud)
Digiteerimine säilitamise eesmärgil	lk	50 171	50 000

1.1. Hoidlad ja kliima

RRis on teavikute hoiustamiseks 34 tuletõkkeustega hoidlat. Kasutusel on 2 teineteisest sõltumatut kliimasüsteemi (soetatud 2004 ja 2012). 2017. a võeti kasutusele saastatud teavikute isolaatori 3. ruum. IT-süsteemide majutamiseks on kasutusel ISKE rakendusjuhendi nõuetele vastav serveriruum.

1.2. Hoidlainventar

2013-2018 jäid hankimata suureformaadiliste haruldaste teavikute, arhiivkogu plakatite ja kaartide, kogude arvestusdokumentide, põhikogu helisalvestiste ja arhivaalide paigutamiseks sobivad riulid ning inventar kunstikogu teoste hoiustamiseks.

1.3. Ennetav säilitamine

RRi 34 hoidlast on puhastatud 32, puhastamata on arvel mitteolevate teavikute hoidla ja kunstihoidla. Teavikute puhastamisel on prioriteediks arhiiv- ja harulduste kogu ning järelkomplekteeritud teavikud. Arhiivkogus on puhastamata ~30 lm 1. ja 2. formaadi raamatuid. Arhiiv- ja harulduste kogus toimub teavikute süstemaatiline karbistamine, põhikogus vastavalt vajadusele. Kasutuskogude teavikute eluea pikendamiseks kiletatakse pehmekeanelisi raamatuid, ajakirju, jätkväljaandeid, kaarte ja noote ning köidetakse lagunenuid köiteid. Koostöös TÜ raamatukoguga alustatakse 2019. a arhiivkogu trükiste massneutraliseerimist.

1.4. Teavikute konserveerimine

Konserveeritakse arhiiv- ja harulduste kogu teavikuid, määratletakse ohustatud teavikud (rabe paber, kustuv tekst), mis kuuluvad säilitamisele allajahutatud hoidlates. Valimite alusel teostatakse konserveeritud teavikute paberi seisundi (pH) järelkontrolli iga 5 aasta järel. Konserveerimistegevuse haldamine ja dokumenteerimine toimub infosüsteemis SÄILIK, mis vajab arendamist. SÄILIKu kasutusmugavuse tõstmiseks tegeleti 2018. a pisiparandustega, arendused jäävad 2019. aastasse.

1.5. Teavikute ohutuse tagamine

Teavikute kaitseks on 2018. a kasutusele võetud RFID tehnoloogial põhinev lahendus. RFID kleebisega on varustatud avakogude teavikud (v.a perioodika) ja alustatud hoidlateavikute kiibistamist. Teavikute allesolekut kontrollitakse inventuuride käigus vastavalt peavarahoidjaga kooskõlastatud ajakavale. Hoidlate kustutamiseks mõeldud gaaskustutussüsteem on aegunud ega vasta vajadustele.

1.6. Teavikute reprodutseerimine säilituse eesmärgil

Säilitamise eesmärgil reprodutseeritakse KASNis kinnitatud nimekirjade alusel hävimisohus olevaid rahvusteavikuid (sh rabelal paberil ja/või tuhmuvate tekstidega; e-teavikud; heli- ja audiosalvestised); rahvusteavikute ainuexemplare; konserveeritud teavikuid; haruldasi raamatuid. Digiteeritud on arhiivkogus säilitatavad helikassetid (mille sisu ei ole välja antud ka CD-l); videokassetid (digiteeriti ERRis, kuid RRile pole edastatud kõiki faile); šellakplaadid; tuhmuvate tekstidega teavikud; e-teavikud.

1.7. Digitaalne arhiveerimine ja säilitamine

Digitaalsete kogude säilitamise korraldamisel lähtutakse *Rahvusraamatukogu digitaalsete kogude säilituspoliitikas* sätestatud põhimõtetest.

Digitaalarhiivi komponentideks on DIGAR, DEA, Veebiarhiiv. DIGARi tehniline lahendus tugineb Fedora vabavaralisele tarkvarale. Digitaalsete Eesti artiklite keskkond tugineb Veridiani tarkvarale. DEA originaalfaile säilitatakse arhiivi Fedora failiserveris. Veebisaitide WARC-vormingus arhiivifailid paiknevad Fedorast eraldi serveriketastel. Arhiivkogus säilitatavatest e-teavikutest tehtud digitaalseid koopiaid hoitakse välisel kõvakettal ning serveris.

- Digitaalarhiiv DIGAR

Pärast arhiveerimist salvestatakse fail arhiivi Fedora nii originaalkujul kui ka genereeritakse arhiivis hoidmiseks uus formaat. Samaaegselt Fedorasse saatmisega liiguvad failid kasutusliidesesse. Arhiivifaile üldjuhul ei kasutata (v.a juhul, kui selle tellib keegi, kellel on vastavad õigused).

- DEA

DEA faile segmenteeritakse töötaja liideses DocWorks ning need liiguvad edasi DEA kasutusliidesesse. Originaalfaile (segmenteerimata) hoitakse arhiivis Fedora. Puudub seos segmenteeritud vaatamisfaili ja Fedoras hoitava faili vahel.

- Veebiarhiiv

Programmiga Heritrix kogutud veebisaitide sisu- ja metaandmed salvestatakse WARC-vormingus failidena koos png-vormingus esilehtede ekraanipiltidega RRi serveris puhverkettal. Failid kopeeritakse edasiseks säilitamiseks puhverkettalt serverikettale.

1.8. Digitaalarhiivi varundamine

Varundatakse nii Fedorat kui ka failiserverit: Fedora andmebaasi xml-failidena igal ööl ja failiserverit tegelike failide-objektide datastreamidena ERRi linti. Lindist on proovitud taastada üksikuid faile. Lindis on praegu üks koopia. Fedora igapäevast varundust säilitatakse 2 nädalat ja iganädalast 2 aastat.

DIGARi ega DEA taasteplaani praegu ei ole.

Veebiarhiivi failid varundatakse ERRi lindirobotisse. Lindist taastamist ei ole proovitud.

2. Toetatavad strateegia eesmärgid

- Kogude säilitamise arengukava lähtub RRi missioonist säilitada Eesti kultuuripärandit ning toetab I fookuse eesmärki rikastada ja toetada RRi unikaalsete kogude kaudu Eesti haridust, teadust ja loomet.
- Tegevus toimub järgmiste regulatsioonide raamides: RRi seadus § 4; RRi põhikiri § 2.2.; Säilituseksemplari seadus § 1, 12, 17; Kultuuripoliitika 2020; RRi hoidlate kasutamise eeskiri; Serveriruumi kompleksi kasutamise eeskiri; Teavikute ohutuse tagamine (TOT); Eesti Rahvusraamatukogu kogudesse kuuluvate teoste reprodutseerimise juhend; Eesti Rahvusraamatukogu digiteerimise põhimõtted; Failivormingute nõuded pikaajaliseks säilitamiseks; Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiivi DIGAR põhimäärus; Rahvusraamatukogu digitaalsete kogude säilituspoliitika (koostamisel).

3. Valdkonna arengu eesmärgid

- **Võtame kasutusele füüsiliste ja digitaalsete kogude majutamiseks kuluefektiivsed hoiukeskkonnad, mis tagavad säilituskogude pikaajalise säilimise ning võimaldavad kasutuskogude kättesaadavaks tegemist mugavalt ja kasutajasõbralikult.**

Füüsilised kogud

- analüüsime ja võrdleme erinevaid hoidlasüsteeme ning valime sobivaima lahenduse, lähtuvalt RRi vajadustest, võimalustest ja kuluefektiivsusest;

- sisendi andmiseks hoidlate renoveerimiseks kaardistame RRI kogud ja nende vajadused, eristades säilitus- ja kasutuskogud: teavikute laad, paigutamiseks vajalik pind koos kasvuruumiga (lm); teavikute mõõdud (cm); kogu praegune asukoht; kogu kasutamise intensiivsus; eritingimuste vajadus; nn vaehoidlate vajadus jne.;
- vastavalt valitud hoidlasüsteemile kaardistame hoidlainventari vajadused;
- koos uue hoidlatesüsteemiga võtame kasutusele tänapäevase ja kasutajasõbraliku infosüsteemi (laohaldustarkvara), millest saab reaajas infot hoidlate pindala, ruumala, inventari ja paigutuse, laudimeetrite, kliimaparameetrite, kogude paigutuse jms kohta.

Digitaalsed kogud

- DIGARi, DEA ja Veebiarhiivi vaates arendame RRI digitaalarhiivile pikaajalise digitaalse säilitamise võimekuse. 2018. a alustame uue digitaalarhiivi analüüsi, et selgitada välja arendusprojekti sisu ja ajakava;
  - sõnastame ja rakendame digitaalsetele kogudele varundus- ja taasteplaani, mis määratlevad infosüsteemide varunduse perioodilisuse, taastamise reeglid ja järjekorra ning sisaldavad ka testimist. Digitaalse kogu pikaajalise säilimise tagamiseks peab varundus olema korraldatud viisil, mis võimaldab õnnetuse korral taastada nii säilitus- kui ka tagatisfailid (SäS failid, võrguväljaanded ja digiteeritud failid). Varundusest taastamist tuleb perioodiliselt testida. Kasutusfailide varundamise vajalikkus ja nõuded kirjeldatakse digitaalarhiivi analüüsi käigus, arvestades uusi vaatamisfailide keskkondi.
- **Laiendame mäluasutuste säilitusalast koostööd**
    - algatame ühistegevusi, kuhu kaasame eeskätt rahvusteaviku säilitamisega seotud mäluasutused, eesmärgiks säilitusalase kompetentsi arendamine, kogemuste jagamine ja üksteiselt õppimine.
    - testime massneutraliseeritud trükiste pH taseme enne ja pärast mõõtmist ning teeme TÜ raamatukoguga koostööd tulemuste analüüsimisel.
  - **Parandame restaureerimistegevuse dokumenteerimissüsteemi SÄILIK kasutusmugavust ja kasutame kogutud andmeid kliendiväärtuse loomiseks**
    - analüüsime ja arendame infosüsteemi SÄILIK eesmärgiga muuta andmete sisestamine, kättesaadavaks tegemine ja aruannete saamine kasutajale kestlikuks ja mugavaks ning luua kliendiväärtust, tehes ESTERi ja DIGARi kaudu nähtavaks konserveeritud teavikute kaanepildid.

4. Tegevuskava 2019-2021

Tegevus	Vastutab	2019	2020	2021
RRi kogude ja vajaduste kaardistamine	Peavarahoidja			
Hoidlasüsteemi kavandamine ja valitud lahenduse projekteerimisele sisendi andmine	Rekonstrueerimise projekti nõunik			
Hoidlainventari planeerimine	Peavarahoidja			
Trükiste paberi pH taseme püsivuse kontroll	Raamatute ja pabermaterjalide konserveerimise teenuse juht			
Infosüsteemi SÄILIK analüüs ja arendus	Raamatute ja pabermaterjalide konserveerimise teenuse juht			
Digitaalarhiivi eel- ja ärianalüüs	Eesti digitaalsete väljaannete pikaajalise säilitamise teenuse juht			
Digitaalarhiivi arendus (vastavalt analüüsi tulemustele)	Eesti digitaalsete väljaannete pikaajaline säilitamise teenuse juht			
Varundusplaan	IT			
Taasteplaan	IT			

5. Valdkonna arengu mõõdikud

Näitaja	Mõõtmisviis	Sihttase 2019	Sihttase 2020	Sihttase 2021
Hoidlatesüsteemi projekt	Projekti ajakava täitmine	Projekteerimine		
Füüsiliste kogude säilituskulu	Füüsiliste säilituskogude säilituskulu 1 ühiku (eks) / m ² kohta eurodes	1 ühiku säilituskulu on arvutatud		
Massneutraliseeritud teavikute pH taseme keskmine muutus	Iga 5 aasta järel kontrollitakse valimite alusel trükiste pH taset - lubatud pH langus on 0,5 ühikut 5 aasta jooksul	-0,5	-0,5	-0,5
Infosüsteemis SÄILIK olevaid „enne“ ja „pärast“ fotosid saab automaatselt arhiveerida DIGARis ja kaanepilte näidata ESTERis	Konserveeritud teavikute kaanepildid on ESTERi ja DIGARi kaudu nähtavad	Ärianalüüs on tehtud		
Digitaalarhiivi äri- ja eelanalüüs	Projekti ajakava täitmine	Ärianalüüs on tehtud 30.04.2019		
Taasteplaani	Taastamine vastavalt ISKE nõuetele	Testimine		
Säilitusalane koostöö	Ühisürituste arv aastas	2	2	2

6. Peamised sihtrühmad

Sihtrühm	Eesmärk	Mõju
Kes?	Mida me neile pakkuda tahame?	Mis selle läbi muutub / paremaks läheb?
Eesti riik ja rahvas	Eesti kultuurile oluliste väljaannete pikaajaline säilimine tänapäevastes hoiukeskkondades	Tagatud on kultuuripärandi ühe olulise osa – rahvusliku mõtte- ja kirjaloole olemasolu praegu ja tulevikus
RRi kogude kasutajad	Kõigi väljaannete hoiustamine tänapäevastes hoiukeskkondades	Informatsiooni saab mugavalt ja kiiresti kätte ja seeläbi paraneb laenutuse kvaliteet
Kirjastajad ja autorid	On olemas nüüdisaegsed keskkonnad füüsilisel ja digitaalsel kujul väljaannete vastuvõtmiseks ja säilitamiseks	Tagatakse nii autorite loomingu säilimine originaalkujul kui ka võimalus selle taaskasutamiseks mistahes ajal

7. Arengukava elluviimiseks vajalikud ressursid

Aast a	Kuluga seotud tegevus	Kulu					
		HR	Ruum	IKT	Taristu	Raha	Muu
2019							
2019							
2019							
2020							
2020							
2021							

8. Arengukavaga seotud teenused

Koopiate valmistamine

Isikuarhiivide säilitamine ja kättesaadavaks tegemine

Teavikute laenutamine

Raamatute ja pabermaterjalide konserveerimine, köitmine ja ennetav säilitamine

Humanitaarraamatukogu teenus

Sotsiaalteaduste ja parlamendiraamatukogu teenus

Füüsiliste kogude pikaajaline säilitamine

Eesti digitaalsete väljaannete pikaajaline säilitamine

Veebiarhiivi teenus

created with www.bubbl.us

9. RRI kogude struktuur

Jrk-nr	Kogu
	I. SÄILITUSKOGUD
1.	Arhiivkogu
1.1.	Riigiraamatukogu sundeksemplaride kogu (S-kogu)
1.2.	Raamatute arhiivkogu
1.3.	Jadaväljaannete arhiivkogu
1.4.	Pisitrükiste arhiivkogu
1.5.	Tehnikakirjanduse erilaadide arhiivkogu
1.6.	Auviste arhiivkogu
1.7.	Elektrooniliste teavikute arhiivkogu
1.8.	Kaardiväljaannete arhiivkogu

1.9.	Graafikateavikute arhiivkogu (plakatid, postkaardid, postmargid)
1.10.	Metsiku küla laenukogu
1.11.	Digitaalne säilituseksemplar (trükise algmaterjal, võrguväljaanne)
2.	Haruldaste raamatute kogu
3.	Arhiivid
3.1.	Eesti Rahvusraamatukogu; Riigiraamatukogu; Eesti Raamatupalat
3.2.	Isikuarhiivid
	II. KASUTUSKOGUD
4.	Põhikogu
4.1.	Riigiraamatukogu põhikogu
4.2.	Raamatute põhikogu
4.3.	Jadaväljaannete põhikogu
4.4.	Õunapuu kogu
4.5.	Mikrovormide põhikogu
4.6.	Elektrooniliste teavikute põhikogu
4.7.	Graafikateavikute põhikogu (kunstialbumid ja -näituste kataloogid (kuni aastani 1992), postkaardid, plakatid, postmargid)
4.8.	Kaardiväljaannete põhikogu
4.9.	Noodiväljaannete põhikogu
4.10.	Auviste põhikogu
4.12.	Teatmekogu
4.12.1.	<i>Estonica</i> kogu
4.13.	Pisitrükiste põhikogu
4.14.	Digitaalne kasutuskogu (digar.ee, dea.ee, Veebiarhiivi kasutusfailid)
	III. KUNSTIKOGU
1.	Graafikakogu
2.	Maalikogu

3.	Skulptuurikogu
4.	Tarbekunstikogu
	IV. TAGATISKOOPIADE KOGU
1.	Mikrofilmid ja andmekandjal varukoopiad
2.	Digitaalkoopiad
	V. VARUKOGU